

Prikaz slučajeva kršenja osnovnih ljudskih prava u Srbiji

13. decembar - 26. decembar 2024. godine

Sloboda izražavanja

Presuda protiv nedeljnika Vreme

Apelacioni sud doneo je presudu protiv nedeljnika Vreme i novinara Nemanje Rujevića, prema kojoj oni moraju da plate odštetu u iznosu od 80.000 dinara Jeleni Trivan. Trivan, koja je trenutno direktorka Telekomu Republike Srpske, tužila je Vreme pre 5 godina zbog teksta "Anatomija jedne disertacije" u kojem se navodi da je barem 15 odsto svoje doktorske teze prepisala bez navođenja izvora. Trivan je tužila novinara i nedeljnik za povredu časti i ugleda. U presudi sud nije osporio navode iz teksta, ali je navedeno da samo stručna lica mogu da utvrde da li je neki rad plagijat ili nije i da novinari nisu stručna lica da to procene. Ovakva presuda negativno utiče na javno informisanje i vodi ka uskraćivanju novinarskih sloboda.

Sprečavanje novinara/ki u obavljanju posla

Novinari/ke izbačeni su iz Skupštinske sale u Novom Sadu na kojoj se usvajao pokrajinski budžet, a snimateljima je pristup bio ograničen na 15 minuta. Ekipi emisije Nova S nije dozvoljen ulaz u zgradu opštine Požega, gde je Skupština usvajala lokalni budžet. Onemogućavanje novinara/ki da izveštaju sa sednica lokalnih skupština je nezakonito i time se grubo krši pravo javnosti da ima potpune i tačne informacije, a ujedno se smanjuje transparentnost rada organa javne vlasti. Istoga dana, ispred Skupštine Novog Sada, stariji mškarac za kojeg se kasnije ispostavilo da dolazi iz redova Srpske radikalne stranke, dva puta je udario mikrofon novinarke televizije N1.

Sloboda okupljanja

Napadi na građane/ke na blokadama

Napadi na građane/ke koji na blokadama u trajanju od 15 minuta odaju poštu stradalima u Novom Sadu nastavili su se i u prethodnom periodu. Četvorica muškaraca kolima su pokosila nekoliko učesnika blokade u Novom Sadu 13. decembra, a potom su izašli iz svojih automobila i krenuli da tuku građane/ke. Muškarci su kasnije privedeni i određen im je pritvor. Jedan od uhapšenih je policijski službenik, a iz MUP-a su objavili da su ga suspendovali posle ovog događaja. Činjenica da je policijski službenik tukao građane/ke, duboko zabrinjava i dovodi u pitanje ionako poljuljano poverenje u institucije sistema koje bi trebalo da zaštite i služe građanima, a ne vladajućoj stranci. Prolazak kolima kroz učesnike/ce blokade zabeležen je i na blokadi ispred Farmaceutskog fakulteta i tom prilikom udarena je jedna žena, kao i ispred Poljoprivrednog fakulteta kada je udareno nekoliko građana. Nakon velikog protesta na Slaviji u Beogradu, taksista je udario mladića i pobegao, ali mu je kasnije određeno zadržavanje od 48 sati. Inače, pred sam početak ovog skupa koji su organizovali studenti, policija je privela Zlatka Kokanovića iz Udruženja "Ne damo Jadar" i zaplenili su mu traktor kojim je došao da podrži protest studenata. Priveden je bio i Nebojša Petković, a kasnije su obojica poljoprivrednika, inače poznatih u javnosti po aktivizmu protiv iskopavanja litijuma, pušteni. Skup na Slaviji bio je jedan od najvećih skupova u Srbiji, a prema proceni Arhiva javnih skupova bilo je nešto više od 100.000 ljudi.

Pritisci na građane/ke

Pored direktnih pretnji po fizičku bezbednost građana/ki koji učestvuju u protestima, postoje i drugi mehanizmi koje vlast koristi u pokušaju da zastraši i odvraća građane/ke od aktivizma i građanske participacije. Protiv advokata Branka Ivkovića iz Valjevskog pokreta otpora, pripadnici Srpske napredne stranke podneli su čak 41 tužbu zbog protesta održanog ispred prostorija vladajuće stranke u ovom gradu. Ovo nije prvi put da protiv Ivkovića podnose tužbe zbog građanskog aktivizma. Letos je bio meta organizovanog prijavljivanja, kada je 7 lica podnelo identične prijave zbog objava advokata na društvenim mrežama koje su se ticale ekoloških protesta. Umetnik Andrej Josifovski, poznatiji kao Pijanista, priveden je u Beogradu 12. decembra prilikom postavljanja umetničke instalacije na saobraćajni znak. U novosadskom ogranku Zavoda za zdravstvenu zaštitu radnika "Železnice Srbije", suspendovano je petoro radnika zbog učešća u komemorativnoj akciji za žrtve pada nadstrešnice na železničkoj stanici. Bezbednosno informativna agencija (BIA) reagovala je na najavu poljoprivrednika da će se pridružiti najavljenom studentskom protestu, pretnjom. Iz BIA-e su, prema tvrdnjama Inicijative za opstanak poljoprivrednika Srbije, zapretili da će oduzeti traktore poljoprivrednicima koji budu krenuli da se pridruže protestu. Privođenja, tužbe, kampanje targetiranja i pretnje jedini su odgovor vlasti na rešenost građana/ka da više ne trpe i ne ćute na nepravdu, korupciju, netransparentost i sve nezakonite postupke najviših državnih funkcionera/ki.

Napadi na studente

Mladi ljudi od početka decembra blokiraju fakultete širom Srbije i istrajni su u nameri da se izbore za državu u kojoj postoji odgovornost, transparentnost i zemlju u kojoj zakoni važe jednako za sve. Ipak, mnogi pokušavaju da uguše njihov duh i da ih strahom i nasiljem slome i osujete njihov otpor i borbu. Okupljene studente/kinje tehničkih fakulteta kao i novinarku N1, vredao je direktor Sarajevo gasa, inače blizak saradnik Milorada Dodika. Nakon obraćanja predsednika države, policijska brigada je gurala okupljene studente/kinje ispred predsedništva. Na blokadama studenata/kinja naletelo je vozilo ispred Fakulteta bezbednosti u Beogradu, kao i ispred Fakulteta sporta i fizičkog vaspitavanja kada je povređen jedan mladić. Za sada su oni koji kolima uleću među okupljene bili privedeni, međutim osobe koje su napale studente/kinje ispred Fakulteta dramskih umetnosti, zbog čega su blokade inicijalno i krenule, iako identifikovani, još nisu procesuirani. Identifikovana lica, članovi/ce vladajuće stranke, za sada su samo pozvani na saslušanje, a snošenje odgovornosti jedan je od glavnih zahteva studentskih blokada. Vlast koja batinom kreće na mladost vodi državi bez budućnosti.

Napadi na srednjoškolce

Širom zemlje blokade su, pored studenata, počeli da organizuju i srednjoškolci. Represija kojoj su izloženi nastavnici/e i đaci od strane režima, idu toliko daleko da je Vladimir Đukanović, istaknuti član SNS-a, izjavio da su “deca do 18. godine u vlasništvu države”. Potpuno nipodaštavanje identiteta, inteligencije i svesti mladih ljudi, kao i UNICEF-ove Konvencije o pravima deteta kojom se garantuju prava dece da slobodno izražavaju svoje mišljenje kao i pravo na slobodu udruživanja i slobodu mirnog okupljanja, ukazuje na tendenciju režima da kritičko mišljenje iskoreni u najranijem dobu. Ipak, osim uvredljivog rečnika, srednjoškolci su se suočili i sa pretnjama po fizičku bezbednost. Na učenike/ce Karlovačke gimnazije, nekoliko maskiranih muškaraca bacilo je petarde (vrste topovski udar) dok je trajao miran protest učenika/ca ove srednje škole. Profesori Gimnazije u saopštenju su istakli da su: “Učenici bili u stanju šoka i straha, dok su se grlili i pokušavali da se umire. Na svu sreću, nije bilo povređenih, ali pretrpljeni strah koji su preživeli, ostavlja ozbiljne posledice.” Tokom akcije “Zastani, Srbijo” u održane 23. decembra u Šapcu, taksista je uleteo među đake i tom prilikom udario učenika i nastavnicu koji su na sreću prošli bez povreda. Nastavnici/e i učenici/e svakodnevno su i na meti tabloidne hajke. Aktivistkinja grupe “Mladi borba” Nikolina Sindelić i članovi njene porodice, našli su se na meti lokalnog obrenovačkog lista nakon što je Nikolina učestvovala u protestnoj blokadi u ovoj beogradskoj opštini. Iz Foruma beogradskih gimnazija, obavestili su javnost da je iz Ministarstva prosvete direktorima škola stigao dopis u kojem se traži spisak svih nastavnika koji podržavaju svoje učenike/ce. Iako vlast odbija to da prihvati i nastavlja da targetira najmlađe generacije bez razmišljanja o štetnim mentalnim i fizičkim posledicama, srednjoškolci imaju puno pravo da slobodno govore i odlučuju o svojoj budućnosti.

Sloboda udruživanja

BIA špijunira aktiviste/kinje i novinare/ke

Istraživanje BIRN-a i Amnesty International-a, pokazalo je da je BIA instalirala špijunske softvere za praćenje na telefonima privedenih i uhapšenih aktivista/kinja i novinara/ki. Ove godine, Građanske inicijative prikupile su podatke o uhapšenima i privedenima na ekološkim protestima - 49 lica, i na protestima koji se održavaju nakon pada nadstrešnice na Železničkoj stanici u Novom Sadu - 41 osoba. Ispostavilo se da je BIA prilikom privođenja pojedinih aktivista/kinja i novinara/ki koristila izraelsku tehnologiju kako bi na mobilne telefone privedenih instalirala domaći špijunski softver koji omogućava prikupljanje ličnih podataka, uključujući: kontakte, poruke, fotografije i istoriju lokacija. Istraživanje je pokazalo da je na nekoliko uređaja pokušaj instaliranja ovog softvera bio neuspešan. Na spisku targetiranih našli su se aktivisti Ivan Bjelić, Nikola Ristić, Nenad Kovačević, aktivista Udruženja Krokodil, kao i urednik portala Slavija info Ljubomir Stefanović. Zajedničko svima njima je da su u nekom trenutku bili privedeni ili pozvani na razgovor u Bezbednosno informativnu agenciju i da im je tom prilikom oduziman telefon, ali da im nije rečeno za softver koji će biti instaliran na uređajima. Ove godine brojna privođenja aktivista/kinja od strane BIA-e govori o stanju zarobljenosti države, koja umesto otvorenosti i dijaloga, neguje represiju i zastrašivanje prema onima koji koriste svoja zagarantovana prava na izražavanje i okupljanje. Istraživanje BIRN-a i Amnesty International-a samo je još jedan dokaz sve ozbiljnih pokušaja režima da uguši svaki vid društvene kritike i građanskog aktivizma. Prisluskiivanje novinara/ki i aktivista/kinja bez ikakvog naloga je nezakonito i predstavlja ozbiljno kršenje prava na privatnost, i dovodi u pitanje sve građanske slobode i prava.